

Trzecia Pielgrzymka Papieża Jana Pawła II

<https://trzeciapielgrzymka.ipn.gov.pl/jp2/dokumenty/etapy/640,Trojmiasto-11-12-VI.html>
2020-04-04, 17:59

Trójmiasto 11-12 VI

Przykładowe dokumenty dot. przebiegu wizyty Papieża w Gdańsku, Gdyni i Sopocie z wprowadzeniem Sławomira Formelli z Oddziału IPN w Gdańsku

III Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski w czerwcu 1987 roku była pierwszą, podczas której odwiedził Trójmiasto. Co prawda już w 1983 r. podczas drugiej wizyty Ojca Świętego w Ojczyźnie zabiegano o zgodę władz PRL na jego przyjazd do Gdańska, lecz w warunkach stanu wojennego okazało się to niemożliwe. Kiedy w 1986 r. wyrażono zgodę na kolejną pielgrzymkę Jana Pawła II do Polski, ponownie podjęte zostały starania o umieszczenie Gdańska na jej trasie. Przekonanie komunistycznych władz do tego nie było jednak proste. Wszak Trójmiasto było miejscem grudniowej masakry z 1970 r. Oprócz tego w Gdańsku narodziła się „Solidarność”, w związku z czym władze partyjno-państwowe obawiały się uaktywnienia się w tym mieście opozycyjnej „ekstremy”. Ówczesny szef MSW gen. Czesław Kiszczak mówił nawet, że uroczystości w

Gdańsku mogą przerodzić się w „sabat czarownic”. W końcu ostateczną decyzję w sprawie uwzględnienia Gdańska i Gdyni na trasie papieskiej pielgrzymki podjął na początku 1987 r. gen. Wojciech Jaruzelski.

Na kilka miesięcy przed wizytą Ojca Świętego na Pomorzu wyłoniono specjalny zespół składający się z przedstawicieli władz partyjno-administracyjnych oraz kościoła katolickiego, który miał za zadanie ustalić jej plan oraz zadbać o należyte przygotowanie. Oprócz tego w Wojewódzkim Urzędzie Spraw Wewnętrznych w Gdańsku powołano do życia sztab odpowiedzialny za całościowe zabezpieczenie pielgrzymki. Założono wówczas sprawę obiektywą o kryptonimie „Zorza II”, w ramach której zamierzano zwrócić szczególną uwagę na „zamierzenia i plany wykorzystania pobytu Jana Pawła II przez opozycję do swoich celów”. Oprócz tego jednym z głównych powodów jej prowadzenia była chęć uzyskania jak największej ilości informacji na temat przygotowań diecezji gdańskiej i chełmińskiej do pielgrzymki. Uzyskane w ten sposób informacje były przekazywane władzom partyjno-administracyjnym. Co więcej, te ostatnie właśnie w oparciu o dostarczane przez SB informacje podejmowały konkretne decyzje i kształtowały strategię postępowania.

Jeśli chodzi o fizyczne zabezpieczenie wizyty, tras przejazdów orszaku papieskiego oraz miejsc uroczystości z udziałem Jana Pawła II, to oprócz organów MSW odpowiedzialne zań były kościelne służby porządkowe powołane w diecezjach gdańskiej i chełmińskiej (do tej ostatniej należała wówczas Gdynia). W myśl wytycznych sztabu

działającego wówczas w gdańskim WUSW obowiązywać miała *podstawowa zasada, że wszelkie interwencje w pierwszej kolejności podejmują członkowie kościelnej służby porządkowej i ewentualnie zatrzymane osoby podejrzane przekazują funkcjonariuszom MO.*

Solą w oku władz partyjno-państwowych współuczestniczących w organizacji wizyty Ojca Świętego na Pomorzu był proboszcz gdańskiej parafii św. Brygidy ks. Henryk Jankowski i jego ewentualny udział w przygotowaniach do tego wydarzenia. Gdańska SB przeprowadziła wówczas tzw. kombinację operacyjną mającą na celu negatywnie nastawić biskupa gdańskiego Tadeusza Gocłowskiego do kapelana „Solidarności” i w konsekwencji doprowadzić do ograniczenia jego wpływu na organizację wizyty papieskiej w Gdańsku.

Sama wizyta Jana Pawła II w Trójmieście miała miejsce w dniach 11-12 czerwca 1987 r. Pierwszym jej etapem był pobyt w Gdyni, dokąd papież przybył nieco po godzinie 19.00 ze Szczecina. Samolot z Janem Pawłem II na pokładzie wylądował na lotnisku wojskowym w Babich Dołach koło Gdyni, gdzie Ojca Świętego powitali przedstawiciele miejscowych władz partyjno-administracyjnych i kościelnych. Zaraz po uroczystości powitalnej orszak papieski udał się na miejsce gdyńskich uroczystości, którym był Skwer Kościuszki. Znajdujący się tam ołtarz papieski miał kształt ściętego ostrosłupa, którego przednią ścianę zdobił herb Gdyni. Kilkadziesiąt metrów za nim znajdował się uniesiony wysoko w górę przez długie ramię dźwigu krzyż.

Uroczystości gdyńskie z udziałem Ojca Świętego miały być Jego spotkaniem z ludźmi morza. Usłyszeli oni wówczas m.in. następujące słowa: *W imię przyszłości człowieka i ludzkości trzeba było wypowiedzieć to słowo „solidarność”. [...] To słowo zostało wypowiedziane tutaj w nowy sposób i w nowym kontekście. I świat nie może o tym zapomnieć. To słowo jest waszą chlubą, ludzie polskiego morza. Ludzie Gdańska i Gdyni, Trójmiasta, którzy żywo macie w pamięci wydarzenia lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych.* Oprócz tego Ojciec Święty pozdrowił licznie zgromadzonych na gdyńskich uroczystościach Kaszubów.

Po zakończeniu spotkania z ludźmi morza w godzinach wieczornych Jan Paweł II na pokładzie ORP „Mewa” udał się do Sopotu. Po zejściu na ląd pojechał do siedziby biskupów gdańskich w Gdańsku-Oliwie. Miejsce to stało się na czas wizyty w Trójmieście tymczasową rezydencją Ojca Świętego. Jeszcze późnym wieczorem 11 czerwca doszło tam do prywatnego spotkania Jana Pawła II z Lechem Wałęsą i jego rodziną. To, że spotkanie to miało mieć charakter prywatny i że nie zostało ujęte w oficjalnym programie wizyty, wynikało oczywiście z postawy ówczesnych władz, którym bardzo zależało na tym, by *przeciwnik polityczny [...] nie osiągnął celów, które wyznaczył sobie w związku z wizytą papieża.*

Następnego dnia, 12 czerwca rano, w katedrze oliwskiej odbyło się spotkanie Jana Pawła II ze środowiskiem twórczym, naukowcami oraz działaczami Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego. Po jego zakończeniu Papież udał się do Sopotu, by tam po raz kolejny wsiąść na pokład ORP „Mewa” i

popłynąć na spotkanie z młodzieżą na Westerplatte.

Wizyta Ojca Świętego w tym miejscu była jednym z warunków, od których spełnienia władze partyjno-państwowe uzależniały swoją zgodę na jego przyjazd do Gdańska. Wygląda jednak na to, że przebieg spotkania Jana Pawła II z młodzieżą oraz słowa, które podczas niego padły, nie zadowolili władarzy PRL. Widoczne jest to w materiałach SB, z których wynika, że komuniści mieli wiele zastrzeżeń do Papieża i homilii, którą wówczas wygłosił.

Po uroczystościach na Westerplatte Ojciec Święty przyплыnął na pokładzie ORP „Mewa” do przystani przy Zielonej Bramie, skąd pojechał do gdańskiej Bazyliki Mariackiej, w której się spotkał z chorymi i pracownikami służby zdrowia. Kolejnym ważnym punktem wizyty Jana Pawła II w Gdańsku było złożenie kwiatów pod Pomnikiem Poległych Stoczniovców. Był to jeden z tych momentów papieskiej pielgrzymki, które budziły największe obawy i sprzeciw władz. Obawiano się przede wszystkim tego, że oddanie czci ofiarom komunistycznego reżimu będzie odczytane jako poparcie Ojca Świętego dla „Solidarności” i zostanie wykorzystane przeciwko władzy. W związku z powyższym postanowiono odizolować wiernych od Papieża i w tym celu ustawiono tam kordon liczący kilka tysięcy ludzi (byli to funkcjonariusze MSW, aktywiści PZPR, a także 1450 ubranych po cywilnemu żołnierzy zawodowych Ludowego Wojska Polskiego), którzy stojąc tyłem do Jana Pawła II, mieli za zadanie okazać mu brak szacunku, a także uniemożliwić dostęp do pomnika osobom „niepożądanym” w

tym czasie i miejscu przez komunistyczne władze.

Po nawiedzeniu Pomnika Poległych Stoczniovców Papież udał się do swojej oliwskiej rezydencji, gdzie przewidziany był krótki odpoczynek, po czym nastąpiło najważniejsze wydarzenie papieskiej pielgrzymki w Gdańsku, czyli msza święta odprawiona na osiedlu Zaspą w intencji ludzi pracy. Nabożeństwo to również było powodem wielu obaw ze strony władz PRL, które bały się, że zostanie ono wykorzystane przez opozycję antykomunistyczną jako okazja do zmanifestowania swych przekonań. Okazało się, że obawy te nie były bezzasadne, gdyż nad głowami około 700 tysięcy zebranych na Zaspie wiernych widniało wiele transparentów wyrażających poparcie dla „Solidarności” i innych organizacji opozycyjnych w stosunku do reżimu komunistycznego.

Na Zaspie oczekiwał Ojca Świętego ołtarz, który powszechnie uznany został za dzieło sztuki. Był to dziób okrętu, ale co ważne, był to okręt w budowie, co sygnalizowały stojące obok niego rusztowania. Nawiązywało to oczywiście do morskiego, a więc stoczniovo-portowego charakteru odwiedzanego przez Papieża miasta. Głównym projektantem tejże budowli był znakomity gdański scenograf Marian Kołodziej.

Podczas homilii Jan Paweł II wypowiedział wiele ważnych słów, które padły w tym miejscu na podatny grunt. Ludzie zmęczeni trudną i siermiężną rzeczywistością dekady lat osiemdziesiątych XX w. w PRL spragnieni byli słów otuchy. Usłyszeli wówczas m.in.: *Za pracę ludzką trzeba zapłacić i równocześnie: na pracę człowieka*

nie sposób odpowiedzieć samą zapłatą. Przecież – jako osoba – jest on nie tylko „wykonawcą”, lecz jest współtwórcą dzieła, które powstaje na warsztacie pracy. Ma zatem prawo do stanowienia również o tym warsztacie. Ma prawo do pracowniczej samorządności – czego wyrazem są między innymi związki zawodowe: „niezależne i samorządne”, jak podkreślono właśnie tu, w Gdańsku.

Po zakończeniu mszy świętej na Zaspie Ojciec Święty poleciał helikopterem na lotnisko w Rębiechowie, skąd miał udać się do Częstochowy. W tym samym czasie na miejscu uroczystości uformowała się grupa, której liczebność szacowano na 10 tysięcy osób. Przetoczyła się wówczas przez Gdańsk prawdziwa fala „Solidarności”. Ponad głowami demonstrujących widniały liczne transparenty z napisami o prosolidarnościowej treści. Wznoszono okrzyki: „Solidarność!”, „Chodźcie z nami!”. Trasa manifestacji wiodła ulicami: Konstantego Rokossowskiego (obecnie al. Rzeczypospolitej), Feliksa Dzierżyńskiego (obecnie: al. Legionów), Stanisława Wyspiańskiego aż do skrzyżowania ul. ks. Leona Miszewskiego z al. Grunwaldzką, gdzie demonstranci zostali zablokowani przez kordon milicji. Zatrzymano wówczas w Gdańsku 90 osób – 75 z nich od razu zwolniono natomiast w przypadku 15 osób skierowane zostały wnioski do kolegium do spraw wykroczeń, w wyniku czego ludzie ci ukarani zostali grzywnami w wysokości od 40 do 50 tys. zł.

Wizytę papieską w Trójmieście próbowano upamiętniać już w latach osiemdziesiątych, lecz początkowo było to utrudniane przez władze.

Dopiero po upadku komunizmu uzyskano całkowitą swobodę w tym zakresie. Obecnie w wielu miejscach odwiedzonych w czerwcu 1987 r. przez Jana Pawła II znajdują się uwieczniające to wydarzenie pomniki i tablice pamiątkowe.

Sławomir Formella, Oddziałowe Archiwum IPN w Gdańsku

Pliki do pobrania

[Notatka informacyjna Departamentu I MSW z dn. 16 V 1986 r. dot. ewentualnej wizyty Jana Pawła II w Gdańsku, IPN BU 0449/5 t.42, s. 170. \(pdf, 604.37 KB\)](#)

[Notatka Departamentu I MSW z dn. 30 V 1986 r. dot. przygotowanych w Gdańsku wystąpień antyrządowych w związku z wizytą Papieża, IPN BU 0449/4 t.8, s. 150-152. \(pdf, 928.9 KB\)](#)

[Informacja o księżach z diecezji gdańskiej i chełmińskiej prezentujących negatywną postawę społeczno-polityczną bądź mających powiązania z opozycją polityczną, dokument z dn. 5 II 1987 r., IPN Gd 003/200 t. 1, s. 172-176. \(pdf, 604.5 KB\)](#)

[Notatka służbowa z dn. 10 II 1987 r. ze spotkania z tajnym współpracownikiem ps. „Szejk” \(w ramach działań operacyjnych przeciwko ks. Jankowskiemu\), IPN Gd 003/200 t. 1, k. 181-182. \(pdf, 843.72 KB\)](#)

[Wytoczne kierownika Sztabu WUSW w Gdańsku z dn. 14 II 1987 r. w sprawie zadań jednostek](#)

[organizacyjnych w operacji „Zorza II”, IPN Gd 003/200 t. 1, s. 96-106. \(pdf, 3.25 MB\)](#)

[Wniosek z dn. 9 III 1987 r. o wszczęcie sprawy obiektowej krypt. „Zorza II” w związku z przyjazdem papieża Jana Pawła II do Polski i Trójmiasta w 1987 r., IPN Gd 003/200 t. 1, k. 5. \(pdf, 246.71 KB\)](#)

[Plan przedsięwzięć i zestawu zadań Wydziału IV WUSW w Gdańsku w związku z operacją krypt. „Zorza II” z dn. 9 III 1987 r., IPN Gd 003/200 t. 1, s. 6-22. \(pdf, 4.6 MB\)](#)

[Wykaz tajnych współpracowników i kontaktów operacyjnych wykorzystywanych w ramach operacji krypt. „Zorza II” na terenie Trójmiasta, IPN Gd 003/200 t. 1, s. 41. \(pdf, 94.9 KB\)](#)

[Opracowanie pt. „Problemy i zagadnienia do pracy z agenturą w związku z wizytą Jana Pawła II i II Kongresem Eucharystycznym” z pismem przewodnim z dn. 10 IV 1987 r., IPN Gd 003/200 t. 2, s. 109-113. \(pdf, 635.74 KB\)](#)

[Szyfrogram Departamentu I MSW z Rzymu z dn. 5 V 1987 r. dot. planowanych wystąpień środowisk opozycyjnych podczas zbliżającej się wizyty Papieża w Gdańsku, IPN BU 0449/5 t. 72, k. 110. \(pdf, 764.3 KB\)](#)

[Notatka służbowa z dn. 19 V 1987 r. ze spotkania z tajnym współpracownikiem ps. „Szejk” \(w ramach działań operacyjnych przeciwko ks. Jankowskiemu\), IPN Gd 003/200 t. 1, s. 264-267. \(pdf, 484.94 KB\)](#)

[Notatka z dn. 27 V 1987 r. pt. „Aktualna ocena przygotowań do wizyty Jana Pawła II w Trójmieście”, IPN Gd 003/200 t. 1, k. 273-274. \(pdf, 399.95 KB\)](#)

[Meldunek Departamentu I MSW z dn. 9 VI 1987 r. dot. akcji nielegalnych struktur b. „Solidarności” w Gdańsku w związku z wizytą Jana Pawła II w Polsce, IPN BU 0449/5 t.75, s. 240. \(pdf, 537.17 KB\)](#)

[Informacja Departamentu I MSW z dn. 11 VI 1987 r. dot. politycznych aspektów spotkań Papieża z gen. W. Jaruzelskim i Lechem Wałęsą, IPN BU 0449/5 t.75, s. 189. \(pdf, 489.46 KB\)](#)

[Przemówienie młodzieży witającej Papieża na Westerplatte w dn. 12 VI 1987 r., IPN BU 0236/382 t. 2, s. 31-32. \(pdf, 635.15 KB\)](#)

[Sprawozdanie z przebiegu operacji „Zorza II” w Gdyni i Gdańsku w dn. 11-12 VI 1987 r., IPN BU 0236/382 t.1, s. 158-162. \(pdf, 1.06 MB\)](#)

[Szyfrogram kierownika Sztabu MSW Operacji krypt. „Zorza II” – gen. Z. Pudysza dot. planowanej manifestacji o charakterze politycznym w dn. 12 VI 1987 r. podczas nabożeństwa z udziałem Papieża w Gdańsku-Zaspie, IPN BU 0296/215 t. 2, s. 50-52. \(pdf, 1.61 MB\)](#)

[Załącznik do Informacji dziennej z dn. 12 VI 1987 r. – Działania prewencyjne wobec członków Ruchu „Wolność i Pokój” w Gdańsku, IPN BU 1585/16064, k. 110. \(pdf, 545.08 KB\)](#)

[Notatka z dn. 13 VI 1987 r. pt. „Ocena sytuacji operacyjno-politycznej przed i w czasie trwania wizyty \[Papieża w Gdańsku\]”, IPN Gd 003/200 t. 1, k. 307-311. \(pdf, 1.19 MB\)](#)

[Informacja nr 15/W Zarządu Propagandy i Agitacji](#)

[Głównego Zarządu Politycznego WP z dn. 13 VI 1987 r. pt. „Piąty dzień wizyty - oceny, komentarze”, IPN BU 2192/107, k. 244-246. \(pdf, 451.46 KB\)](#)
[Informacja z dn. 14 VI 1987 r. o przebiegu operacji „Zorza II” na terenie woj. gdańskiego, IPN Gd 003/200 t. 2, s. 363-392. \(pdf, 3.99 MB\)](#)
[Wniosek z dn. 15 VI 1989 r. o zakończenie sprawy obiektowej krypt. „Zorza II”, IPN Gd 003/200 t. 2, k. 393. \(pdf, 427.96 KB\)](#)
[Załącznik do Informacji dziennej z dn. 17 VI 1987 r. - Komentarze czołowych działaczy opozycyjnych Trójmiasta na temat wizyty Jana Pawła II, IPN BU 1585/16065 \(pdf, 761.34 KB\)](#)

Trójmiast
o 11-12
VI; Msza
św. z
udziałem
Jana
Pawła II
na
gdańskiej
Zaspie w
dn. 12 VI
1987 r.
(fot. S.
Składano
wski)

Operacja
„Zorza
II”.
Służba
Bezpiecz
eństwa i
Komitet
Wojewód
zki PZPR
wobec
wizyty
Jana
Pawła II
w
Trójmieśc
ie
(czerwiec
1987),
wstęp i
red.
naukowa
Sławomir
Cenckiew
icz,
Marzena
Kruk,
opracowa
nie
Sławomir
Cenckiew
icz, Adam
Chmielec
ki,
Marzena
Kruk,
Monika
Krzenc
sa-
Trichet,
Piotr
Semków,
Przemysł
aw
Wójtowic
z,
Warszaw
a -
Gdańsk
2008,
311 s.
(seria
„Dokume
nty”, t.
28)

Powiązane informacje

FOTOGRAFIE I GRAFIKI

Trójmiasto

MAPY I SZKICE SYTUACYJNE

Trójmiasto

O projekcie

Wstęp

FILMY I NAGRANIA AUDIO

Nagrania audio

FILMY I NAGRANIA AUDIO

Trójmiasto

Wystawa

Wystawa

Konferencje

Konferencja naukowa
„Obudził w nas
Solidarność. W 40.
rocznicę pierwszej
pielgrzymki Jana Pawła II
do Ojczyzny” - Gdańsk,
3 czerwca 2019 (sala
BHP Stoczni Gdańskiej)